

ร.ร. # 4682
h 402008

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
ชุมชนราชนิกุล 3

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

ปริชาติ อากรปรุ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

ชุมชนราชนิกุล 3

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์คร. พีรศักดิ์ สิริโยธิน, 159 หน้า

การประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาชุมชนราชนิกุล 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมาย 5 ข้อ ของการดำเนินงานกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 เพื่อทราบปัจจัยบวกและปัจจัยลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน และเพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งตามทัศนะของชุมชนราชนิกุล 3 โดยใช้แนวความคิดและรูปแบบการประเมินเชิงระบบแบบซิพพีโมเดล (CIPP Model) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลาระหว่างเดือนธันวาคม 2544 ถึง เดือนกรกฎาคม 2545 โดยวิธีการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน บร.1 – 12 การจัดเวทีประชาคม การสังเกต การสัมภาษณ์ของสมาชิกในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพประกอบกัน

ผลการศึกษาการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาชุมชนราชนิกุล 3 มีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกองทุนชุมชน คือ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้แก่ชาวบ้าน ส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนสามารถบริหารและจัดการเงินกองทุนของตนเองได้ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความสามารถและการแก้ไขปัญหาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ ทราบปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบที่ส่งผลให้การดำเนินการกองทุนชุมชนบรรลุเป้าหมาย และทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งที่เกิดตามทัศนะของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

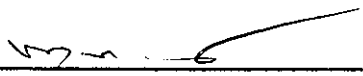

 (อาจารย์ ดร. พิศักดิ์ สิริโยธิน)

กรรมการสอบ

 (อาจารย์ ดร. พิศักดิ์ สิริโยธิน)

 (อาจารย์ นริหการ ฉิมจันทร์)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

 ()

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

12 มี.ย. 2545

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์คร.พิรศักดิ์ สิริโยธิน อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
 - นางสาวดวงใจ จำจิตร ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
 - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ
 - ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม นายธรรมดี โชคชัย นางสมพิศ โล่ห์สุวรรณ และเจ้าหน้าที่ประจำกองสวัสดิการสังคม ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
 - นายกเทศมนตรีนครนครรราชสีมา นายสุรวุฒิ เชิดชัย และคณะเทศมนตรีนครนครรราชสีมา ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานในการทำประชาคม ระดับตำบลในเมือง
 - ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชน ที่ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่างๆ
- ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดู อบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

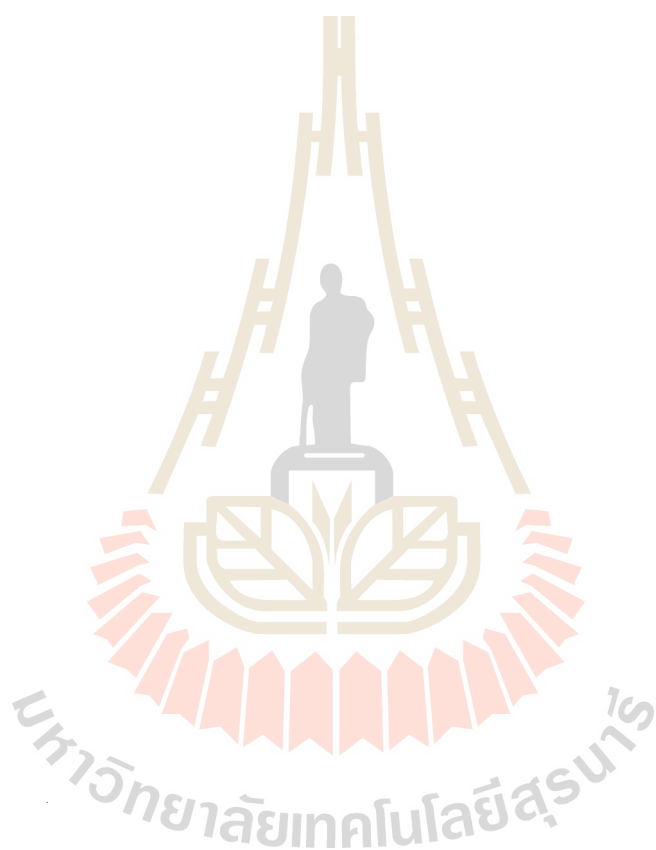
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์การประเมินโครงการ.....	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	3
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	4
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	5
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	5
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544.....	6
3. การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	8
4. การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	9
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	10
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	11
7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมิน แบบชีพชีพอิมเดล.....	12

	หน้า
8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	13
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ.....	15
1. รูปแบบการประเมินโครงการ.....	15
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	15
3. ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	16
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	22
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	25
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	25
2. ผลการประเมิน โครงการ โดยภาพรวม.....	35
3. ผลการประเมินวาทะคดีวิธีทำธุรกิจของผู้กู.....	37
4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	38
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	45
1. สรุป.....	45
2. อภิปรายผล.....	46
3. ข้อเสนอแนะ.....	48
ประวัติผู้เขียน.....	50
บรรณานุกรม.....	51
ภาคผนวก.....	53
ภาคผนวก ก. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี.....	54
ภาคผนวก ข. แบบ บร. 1 – 12.....	79
ภาคผนวก ค. แบบ กทบ. 2.....	135
ภาคผนวก ง. ระเบียบกองทุนชุมชนราชันิภูต 3.....	151

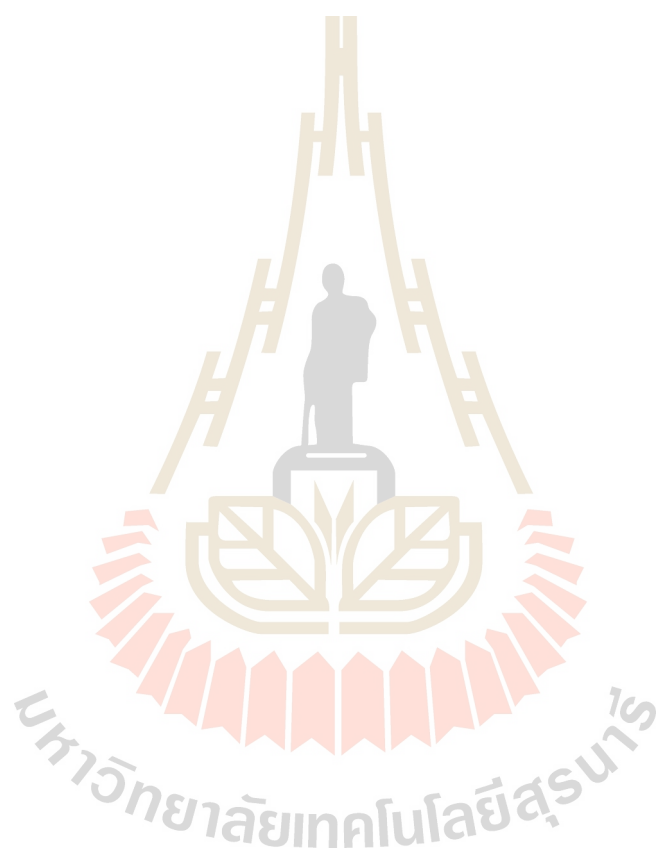
สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	17

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตาม ลักษณะของประชากร.....	34
2. ประเภทของผู้กู้.....	39

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาส เข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลมีเจตนาธรรม ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นแหล่งเงินทุน หมุนเวียนใน หมู่บ้าน และชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็ง ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

ชุมชนราชนิกุล 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และได้รับการอนุมัติให้ตั้งกองทุนพร้อมกับการจัดสรร โอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว เพื่อที่จะให้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้บรรลุวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด จึงสมควรที่จะมีการประเมินและจัดทำสารนิพนธ์ในฐานะเป็นนักศึกษาบัณฑิต กองทุน ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ชุมชนราชนิกุล 3 นี้มาระยะหนึ่งแล้ว จึงรับผิดชอบในการประเมินและเรียบเรียงเป็นสารนิพนธ์ (Substantive Report) ฉบับนี้

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 2.1 เพื่อทราบกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
- 2.2 เพื่อให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน ภายในชุมชนท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับจังหวัดและระดับประเทศ

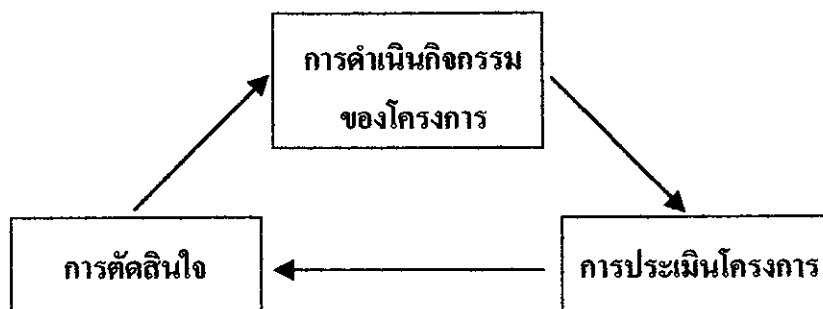
- 2.3 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
- 2.4 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนและเพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชน

3 กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดตามรูปแบบการประเมินของ สตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า ชิพป์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งมีอักษรย่อที่มีความหมายดังนี้

C	ย่อมาจาก	Comtext	คือ	บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก	Input	คือ	ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก	Process	คือ	กระบวนการ
P	ย่อมาจาก	Product	คือ	ผลผลิต

- 1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน
- 4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตฟเฟิลบีม

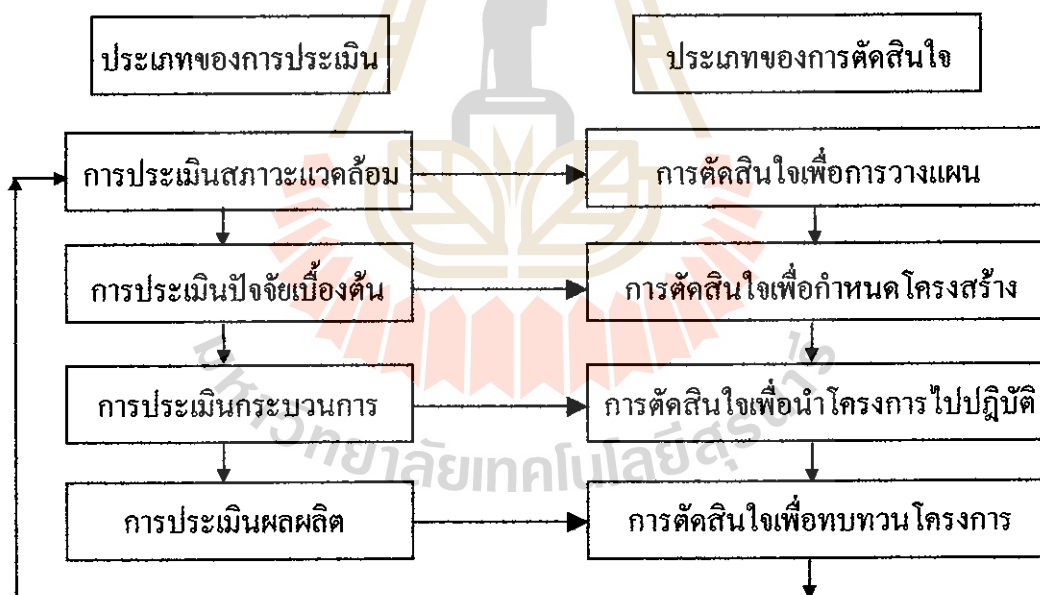
สตฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตฟเฟิลบีม

4 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาชุมชน
ราชนิกุล 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มี 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดและจัดเตรียมรูปแบบเอกสารที่จะทำการเก็บข้อมูล เพื่อลงพื้นที่

ปฏิบัติงานที่กองทุนชุมชนราชนิกุล 3

ขั้นที่ 2 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการณ์ของกองทุนราชินิกุล 3 โดยรวม

ขั้นที่ 3 จัดเก็บข้อมูลจากเอกสารที่จัดเตรียมทั้งข้อมูลแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ จาก
ประชาชนในชุมชนและคณะกรรมการกองทุนฯ

ขั้นที่ 4 สรุปข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากการสอบถาม สัมภาษณ์ จากประชาชนใน
ชุมชนและคณะกรรมการกองทุนฯ แล้วทำการวิเคราะห์ประเมินจากเอกสาร

ขั้นที่ 5 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พร้อมจัดทำเป็นสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษานี้จะได้ประโยชน์ดังนี้

- 1) ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน และกระบวนการจัดการ กอง
ทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนิน
งานของกองทุนฯ
- 3) ได้ตัวชี้วัด ความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุน และแนวทางวัด
ความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่างๆ ระดับหมู่บ้านและชุมชน
- 4) ผู้ทำสารนิพนธ์ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีเป็น วิทยา
ศาสตร์ อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้ และ เพิ่มเติม
สิ่งที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์จากการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ได้

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในกรณีศึกษาชุมชนราชนิกุล 3 ทั้งที่เป็น นโยบาย หลักการ ระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการประเมินและหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สรุปได้ เป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุน สร้างอาชีพเสริมและรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดและจัดการหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เป็นการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาส เป็นการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นพัฒนาประชาธิปไตย พื้นฐาน บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) การบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน
- 3) การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินตามแนวทางให้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลาง ในการพัฒนา
- 4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนฯ

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน

- 2) ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการศึกษาภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- 4) เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
- 5) ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- 2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ จะใช้แนวนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนฯ เป็นหลักในการประเมินโครงการกองทุน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก.)

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือ รองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักนายกรัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อ

การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี ในการพ้นจากตำแหน่งต้องมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ตาย
2. ลาออก
3. เป็นบุคคลล้มละลาย
4. คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
5. เป็นคนไร้ความสามารถ
6. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาให้ถึงที่สุด

การประชุมแต่ละครั้ง กรรมการต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงครบองค์ประชุม โดยใช้มติการวินิจฉัยชี้ขาดที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก และมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติดังนี้

1. กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง แนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. กำหนดแผนจัดการเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
3. จัดร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
4. กำหนดแผนงาน ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวทางการบริหารงานกองทุน
5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์กองทุน
6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การบริหารกองทุน
7. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบ
8. ออกระเบียบ คำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบ
9. เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน
10. รายงานผลดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่รัฐมนตรีมอบหมายงานให้

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่เป็นหน้าที่สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะกรรมการอนุกรรมการ

3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและกองทุน
4. ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน
5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
6. จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจง และการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกองทุน
7. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและการจัดการ
8. ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
9. ดำเนินงานหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุนและรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการ ในส่วนการบริหารกองทุน
10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
11. ดำเนินการอื่น ๆ ได้ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก.)

3. การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่างๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวไว้

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม
 2. การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติที่ประชุม
- สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อ 17 ของระเบียบ

คณะกรรมการว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดต่อการกำหนดโทษ หรือรอกาลลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4) (รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก.)

4. การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจน ซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุน และการควบคุมดูแลกันเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคล ด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

3. การบริหารจัดการกองทุน ที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกองทุนทางสังคมหรือกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น
4. การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน ของคณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิก และมีตัววัดประสิทธิภาพดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ค.)

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัย ออกออม เสียสละ และเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิก โดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 ไว้ดังนี้

ระเบียบกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 มีดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งกองทุน : เลขที่ 908 ถนนราชินิกุล 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน
 - 1) เป็นแหล่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิกภายในชุมชน
 - 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์และให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
 - 3) นำดอกผลที่ได้จากกองทุนมาจัดเป็นเงินสวัสดิการต่างๆ ให้ชุมชน
 - 4) ส่งเสริมความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน
 - 5) ส่งเสริมประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานและสร้างความเข้มแข็งในชุมชน
3. แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้
 - 1) เงินที่ได้รับการจัดสรรจาก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 - 2) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากกองทุน
 - 3) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า หรือค่าสมัครเข้าเป็นสมาชิก
 - 4) เงินฝากสัจจะ
 - 5) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
 - 6) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขหรือภาระผูกพันอื่นใด

4. คุณสมบัติของสมาชิก

- 1) เป็นผู้ที่มีอาชีพและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านภายในชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี
- 2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
- 3) เป็นผู้ที่จะปฏิบัติตามระเบียบกองทุน
- 4) ไม่คิดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน
- 5) มีเงินฝากตั้งจะไม่น้อยกว่าเดือนละ 40 บาท แต่ไม่เกิน 100 บาท โดยจะต้องฝากเป็นประจำทุกเดือน

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

จะกระทำได้โดยยื่นใบสมัครด้วยตนเองได้ ณ ที่ทำการกองทุน พร้อมหลักฐานการสมัคร คือ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) วิกลจริต
- 4) คณะกรรมการกองทุน มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของจำนวนคณะกรรมการที่อยู่ในตำแหน่ง
- 5) เป็นผู้ไม่ปฏิบัติตามระเบียบกองทุน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ง.)

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนฯ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) สมาชิกกองทุนฯ ที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน
- 2) คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท
- 3) ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารทราบโดยเร็ว
- 4) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการกองทุนที่กำหนด

- 5) ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอน ตามความเห็นชอบตามที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงจากรัตประโยชน์และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก
- 6) การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา
- 7) ในกรณีที่กู้ยืมเงิน ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาด หรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

มติของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ชุมชนราชันนิกุล 3 มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณา เงินกู้มีดังนี้

1. ความสามารถในการประกอบอาชีพ
2. วัตถุประสงค์ในการขอกู้
3. โครงการที่ขอกู้ต้องเป็น โครงการที่เป็นไปได้ และให้ผลตอบแทนแน่นอน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก.)

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

1. รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์ ได้สรุปทฤษฎีการประเมินเพื่อการพัฒนาแบบชีพฟ์โมเดล ในหนังสือทฤษฎีที่ 4 การประเมินเพื่อการพัฒนา มีสาระดังนี้

ประเภทของการตัดสินใจให้สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ

2. รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล ของดร.รัตนา บัวสนธ์ การวิจัยเชิงประเมินคู่มือการเรียนรู้เพื่อการบริหารงาน โครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

1. มีการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการกิจกรรม ดำเนินการตามวัตถุประสงค์

2. มีการเปรียบเทียบผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของโครงการ
 3. มีการเปรียบเทียบผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างโครงการจริงกับ โครงการเกณฑ์
 4. การประเมินผลโครงการประกอบด้วย 2 ลักษณะใหญ่
3. รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล ของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ รวมบทความ การประเมินโครงการ
1. การประเมินสภาวะแวดล้อม
 2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น
 3. การประเมินกระบวนการ
 4. การดูประเมินผลผลิต

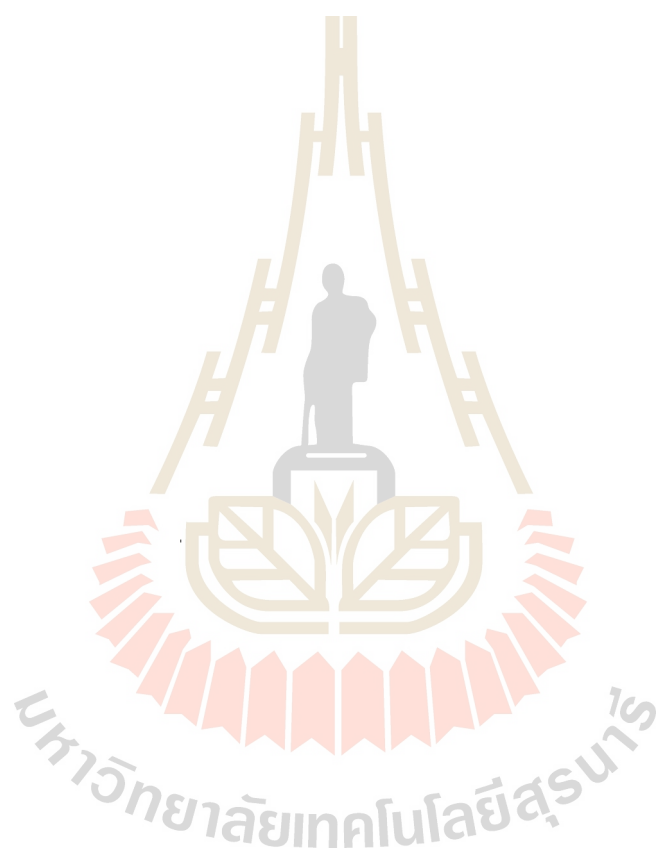
8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของ ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมิน โครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหา หลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

การประเมินโครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินกองทุนหมู่บ้านว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุน 5 ข้อที่กำหนดไว้
 2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
 3. เพื่อให้เกิดองค์กรเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้
 4. เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนให้ทัศนคติของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย
- โดยมีการวิจัยประเมินโครงการแบบมีส่วนร่วม
- 4.1 การประเมินโครงการแบบประเมินบริบท

- 4.2 การประเมินโครงการแบบตัวป้อนเข้า
- 4.3 การประเมินโครงการแบบการประเมินกระบวนการ
- 4.4 การประเมินโครงการแบบการประเมินผลที่เกิดขึ้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะชุมชนราชนิกุล 3 ต.โนนเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ซึ่งผู้ทำสารนิพนธ์ได้เข้าปฏิบัติงานตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวิธีการดำเนินการประเมิน 6 ด้าน ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนชุมชนราชนิกุล 3 เป็นการประเมินเชิงระบบ (System Approach) ได้มีผู้ให้แนวคิดและรูปแบบการประเมินโครงการไว้ อาทิ สดฟเฟิลบีม แต่ที่ผู้ทำสารนิพนธ์นำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการประเมินโครงการของสดฟเฟิลบีม หรือที่เรียกว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) มีการประเมินรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ (การประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอยู่รอบ ๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนราชนิกุล 3
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของหน่วยระบบการบริหารจัดการและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือ หน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการและหน่วยการแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนชุมชนราชนิกุล 3 ผู้ทำการประเมินโครงการได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ โดยลักษณะของข้อมูล เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

2.1 ประชากรที่ใช้ในการทำการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้าน กรรมการกองทุน ประธานกองทุน ประธานชุมชน สมาชิกกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 จำนวน 224 คร้วเรือน

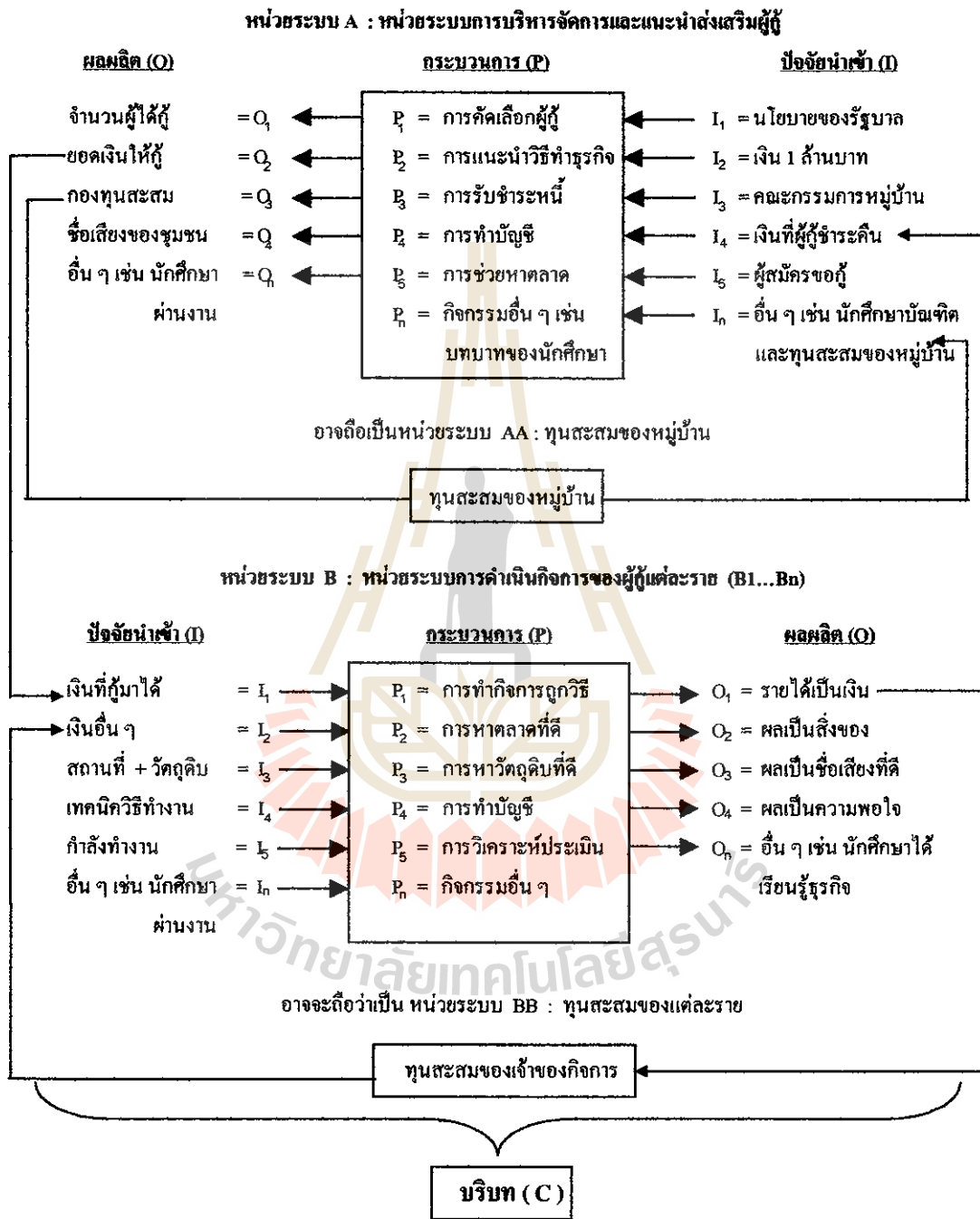
2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้าน กรรมการกองทุน ประธานกองทุน ประธานชุมชน สมาชิกกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 จำนวน 112 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนคร้วเรือนทั้งหมด

3. ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนชุมชนราชนิกุล 3 ได้ทำการกำหนดตัวชี้วัดโดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบ ประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบ A หน่วยระบบบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ดังแผนภาพแสดงองค์ประกอบภาพในกองทุนหมู่บ้านในรูปแบบของ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

แผนภาพข้างล่างนี้ แสดงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้านในรูปแบบของ “ซัพพไทมเดล” ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ดังนั้นการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 จึงเป็นไปตามกรอบความคิดทฤษฎีข้างต้นซึ่งมีตัวชี้วัดดังนี้

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ประกอบไปด้วยตัวชี้วัด 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) สำหรับตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A นี้คือ

1.1 บริบทระดับประเทศ

- 1.1.1 ความยากจนของประเทศ
- 1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
- 1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
- 1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
- 1.1.5 ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน
- 1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล้มสลายของท้องถิ่นชนบท
- 1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ
- 1.1.8 อื่น ๆ

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

- 1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2.2 สภาพปัจจุบัน
- 1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2.4 ด้านวัฒนธรรม
- 1.2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ
 - 1) ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ
 - 2) วัฒนธรรมประเพณีที่เด่น ๆ
 - 3) ลักษณะที่เป็นศักยภาพด้านดี
 - 4) ลักษณะที่สื่อถึงความไม่เข้มแข็ง

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator) ของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

2.1 นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

- 2.2 เงิน 1 ล้านบาท
- 2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 2.4 เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- 2.5 ผู้สมัครขอกู้
- 2.6 อื่น ๆ
3. ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator) ของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การคัดเลือกผู้กู้
 - 3.2 การแนะนำวิธีการทำธุรกิจ
 - 3.3 การรับชำระหนี้
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การช่วยหาตลาด
 - 3.6 อื่น ๆ
4. ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator) ของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่ ตัวแปร
 - 4.1.1 จำนวนผู้กู้
 - 4.1.2 ยอดเงินให้กู้
 - 4.1.3 อื่น ๆ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 จำนวนผู้ที่ได้
 - 4.2.2 จำนวนทุนสะสมของกองทุนหมู่บ้าน
 - 4.2.3 การขยายกิจการของผู้กู้
 - 4.2.4 การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น
 - 4.2.5 อื่น ๆ
 - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)
 - 4.3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
 - 4.3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
 - 4.3.3 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
 - 4.3.4 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ
 - 4.3.5 อื่น ๆ

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1.1 บริบทระดับประเทศ

- 1.1.1 ความยากจนของประเทศ
- 1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
- 1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
- 1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
- 1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
- 1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล้มสลายของท้องถิ่นชนบท
- 1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ
- 1.1.8 อื่น ๆ

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

- 1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2.2 สภาพปัจจุบัน
- 1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2.4 ด้านวัฒนธรรม
- 1.2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ
 - 1) ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ
 - 2) วัฒนธรรมประเพณีที่เด่น ๆ
 - 3) ลักษณะที่เป็นศักยภาพด้านดี
 - 4) ลักษณะที่สื่อถึงความไม่เข้มแข็ง

1.3 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัวประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1.3.1 ความรู้ความสามารถของผู้ดูแลและครอบครัว
- 1.3.2 ทรัพย์สินของผู้ดูแลและเครือญาติ
- 1.3.3 หนี้สินธนาคารของผู้ดูแล
- 1.3.4 หนี้ภายนอกนอกระบบของผู้ดูแล
- 1.3.5 อาชีพหลักของผู้ดูแล

- 1.3.6 รายได้ของครอบครัว
 - 1.3.7 ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ
 - 1.3.8 อื่น ๆ
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator) ของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 2.1 เงินที่กู้มาได้
 - 2.2 เงินอื่น ๆ
 - 2.3 สถานที่และวัตถุดิบ
 - 2.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 2.5 กำลังทำงาน
 - 2.6 อื่น ๆ
 3. ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator) ของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2 การหาตลาดที่ดี
 - 3.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การวิเคราะห์ประเมิน
 - 3.6 กิจกรรมอื่น ๆ
 4. ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator) ของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
 - 4.1.1 รายได้เป็นเงิน
 - 4.1.2 ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.1.3 อื่น ๆ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - 4.2.2 ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากการได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 4.2.3 อื่น ๆ

4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

- 4.3.1 ผู้ที่มีการพึ่งตนเอง
- 4.3.2 ผู้ที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
- 4.3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน
- 4.3.4 อื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B นั้น มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้ดูแลแต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้น เงินที่ผู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบเพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 ครั้งนี้ ผู้ประเมินได้เลือกใช้เครื่องมือในการประเมินโครงการ สำหรับศึกษาปัญหา ศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของตัวชี้วัด ดังนี้
(การประเมินเพื่อพัฒนา , 2545 : 102 – 107)

4.1 แบบสัมภาษณ์ต่าง ๆ (บร.)

- 4.1.1 แบบรายงานบร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
- 4.1.2 แบบรายงานบร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 4.1.3 แบบรายงานบร. 3 (แบบรายงานความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.1.4 แบบรายงานบร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน)
- 4.1.5 แบบรายงานบร. 5 (แบบรายงานการจัดเวทีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.1.6 แบบรายงานบร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.1.7 แบบรายงานบร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัด)

ความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)

- 4.1.8 แบบรายงานบร.8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 4.1.9 แบบรายงานบร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
- 4.1.10 แบบรายงานบร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 4.1.11 แบบรายงานบร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายการณี)
- 4.1.12 แบบรายงานบร. 12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)

4.2 การสังเกต จำแนกเป็น

- 4.2.1 การสังเกต โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน
- 4.2.2 การสังเกต โดยไม่เข้าไปร่วมในชุมชน

4.3 การจัดอภิปรายกลุ่ม

4.4 การจัดเวทีประชาคม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การประเมินโครงการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ดังนี้

- 5.1 กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ของโครงการ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ระดับของข้อมูลเป็นการจัดแบ่งกลุ่ม ตามเพศ และอาชีพและใช้บริบทของชุมชน และบริบทของกองทุนเป็นตัวชี้วัด
- 5.2 กำหนดแหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หนังสือระเบียบกองทุนต่าง ๆ บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 5.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้นำทางการของชุมชน กรรมการกองทุน ชาวบ้าน สมาชิกกองทุน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่
- 5.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การจัดอภิปรายกลุ่มและจัดเวทีประชาคม (การประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในลักษณะของสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่
 - 6.1.1 การแจกแจงความถี่
 - 6.1.2 ค่าร้อยละ
- 6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
 - 6.2.1 การตรวจสอบข้อมูลจากการบันทึกภาคสนาม ข้อมูลสนาม ไม่ว่าจะมา

จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกจาก
ความทรงจำ

- 6.2.2 การจัดระบบข้อมูล โดยการแยกข้อมูลออกเป็นหัวข้อ หรือประเด็น
สำคัญ
- 6.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ
ประเมินโครงการอาจอยู่ในรูปของสิ่งตีพิมพ์ที่แตกต่างกัน เช่น หนังสือ
พิมพ์รายวัน วารสารรายสัปดาห์ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม
สัมมนา สมุดสถิติรายปี บันทึกการประชุม ฯลฯ การใช้ประ โยชน์จาก
เอกสารเหล่านี้ จึงต้องใช้เวลาในการรวบรวม การจัดหมวดหมู่และการ
ดึงเอาใจความสำคัญ หรือประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ
ประเมินมาใช้ในครั้งนี้
- 6.2.4 การใช้กรอบความคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยาในการอธิบายและตีความ
หมายการจัดระบบ การอธิบายความหมาย การเชื่อมโยงความสัมพันธ์
และการเปรียบเทียบข้อมูลภาคสนามและข้อมูลเอกสารเข้าด้วยกัน จะทำ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ประ โยชน์จากแนวความคิดทฤษฎีที่
เกี่ยวข้อง
- 6.2.5 การใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ เช่น แผนภูมิ ตาราง ฯลฯ

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการ : หลังจากผู้ทำสารนิพนธ์ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามเอกสารต่าง ๆ บร. 1 – 12 เมื่อนำมาวิเคราะห์โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการปรากฏผล ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ผลของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมานับเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนรายได้ต่ำสุด 20% แรกของประเทศกับกลุ่มคนรายได้สูงสุด 20% แรกของประเทศดีขึ้นตามลำดับ ประชาชนมีการใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนเพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นด้วยเป็นเหตุให้จำนวน “คนจน” ลดลงเหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539

แต่หลังจากประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมา ทำให้จำนวน “คนจน” ในปี 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 8.9 ล้านคน และกลุ่ม “คนเกือบจน” เพิ่มขึ้นอีก 0.2 ล้านคนซึ่งคนกลุ่มนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นกลุ่ม “คนจน” ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ในด้านความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่ม “คนจน” กับกลุ่ม “คนรวย” ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ผลตามวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ประชาชนลดการใช้จ่ายในครัวเรือนในอัตราที่มากกว่าการลดลงของรายได้ซึ่งเห็นได้ชัดเนื่องจากประชาชนอาจไม่มั่นใจต่อสถานการณ์เศรษฐกิจของไทยที่ยังไม่ฟื้นตัวได้มากเท่าที่ควร

ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนปรากฏว่า รัฐบาลในปัจจุบันได้ประกาศ “สงครามกับความยากจน” ที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนและจริงจังมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืนรวมถึงผู้ด้อยโอกาส เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหา “คนจน” ที่ “ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพ” และกลุ่มคนยากจน “เชิงโครงสร้าง” ที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านที่ดิน สาธารณสุข และด้านการศึกษา เป็นต้น

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ฯ ของรัฐบาลดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กระบวนการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของภาครัฐ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนต่าง ๆ เป็นจำนวนมากและกลไกการปฏิบัติที่มีความซับซ้อน ตลอดจนต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ใหม่ ซึ่งจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงแค่นั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐภายใต้นโยบายของรัฐบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาฐานรากของสังคมไทยให้มีศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมั่นคง ยั่งยืนต่อไป (วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2545 : 37 – 44)

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

(อุตสาหกรรมสาร, 2543 : 45 – 52) เมื่อปี 2530 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรมได้ริเริ่มเสนอแนะการออกกฎหมาย ว่าด้วยการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Industries, SMIs) เพื่อเป็นกฎหมายพื้นฐานในการจัดกระบวนการส่งเสริมพัฒนา SMEs ให้มีความเข้มแข็งเป็นระบบ และเกิดความต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ยังมีได้มีการตอบรับและสานต่อให้เป็นรูปธรรมจากฝ่ายบริหารและภาคกระแสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากในยุคดังกล่าวภาวะเศรษฐกิจ และการประกอบธุรกิจของประเทศกำลังเฟื่องฟู ธุรกิจต่าง ๆ ทั้งรายเล็กและรายใหญ่ล้วนได้รับประโยชน์จากผลพวงของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่างจึงมุ่งแสวงหาและเก็บเกี่ยวดอกผลในระยะสั้นไม่ค่อยใส่ใจมากนักกับอนาคตในระยะยาว

จนกระทั่งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงกับประเทศไทย เมื่อกลางปี 2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อธุรกิจอุตสาหกรรมน้อยใหญ่ จึงได้เกิดความตระหนักและเกิดกระแสนโยบายการส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises, SMEs) เพื่อเป็นกลไกในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการผลักดันการพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

หลักการและเหตุผล

SMEs ซึ่งประกอบด้วยกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งภาคการผลิต การค้า และการบริการนั้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจส่วนใหญ่ของประเทศมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังคงขาดความสามารถในการประกอบการทั้งทางด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ และการเงินทำให้ไม่อาจแข่งขันกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ได้ การบริการและการค้า จึงทำให้ SMEs ประสบภาวะที่ต้องแข่งขันกับกิจการทำนองเดียวกันมากยิ่งขึ้น ทั้งระดับภายในประเทศและระดับนานาชาติ ดังนั้นเพื่อ SMEs สามารถพัฒนากิจการให้เกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพและเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้สมควรจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สำนักงานส่งเสริม SMEs) เป็นศูนย์กลางประสานระบบการทำงาน

ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรเอกชนที่มีหน้าที่ส่งเสริม SMEs เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม SMEs ก็เพื่อสร้างกฎหมายพื้นฐานที่วางระบบและกลไกในการปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุน SMEs ใน 4 เรื่องหลัก ๆ คือ

1. เป็นกลไกในการกำหนดนโยบายและแผนส่งเสริมพัฒนา SMEs (โดยคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม) ให้เป็นเอกภาพและเกิดความต่อเนื่อง
2. เป็นกลไกการนำนโยบายและแผนส่งเสริมพัฒนา SMEs ไปจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง (กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรเอกชน) นำไปปฏิบัติให้เกิดการประสานและเกื้อกูลกัน
3. เป็นกลไกให้อำนาจคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (คณะกรรมการส่งเสริม SMEs) เสนอแนะให้มีการจัดสิทธิและประโยชน์จูงใจที่เป็นธรรมและเหมาะสมสำหรับ SMEs
4. เป็นกลไกจัดตั้งและการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (กองทุนส่งเสริม SMEs) อันเป็นกองทุนเสริมนโยบายที่จะผลักดันงานในการส่งเสริมสนับสนุน SMEs ตามแผนปฏิบัติการให้เกิดผล โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วนและเรื่องที่เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นกับ SMEs

แผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

1. ให้สำนักงานส่งเสริม SMEs จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs โดยร่วมมือกับส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและองค์กรเอกชน แผนปฏิบัติการดังกล่าวต้องสอดคล้องกับนโยบายและแผนที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนดแผนปฏิบัติการนี้ต้องนำเสนอคณะกรรมการบริหารสำนักงานส่งเสริม SMEs เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริม SMEs พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนที่จะประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2. แผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs อาจจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือ ระยะยาว แต่ทั้งนี้ควรจะต้องครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- การพัฒนา SMEs ในภูมิภาคในชุมชนและในท้องถิ่นชนบท
- การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงิน
- การพัฒนาจัดตั้งตลาดทุนสำหรับ SMEs
- การพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากร
- การพัฒนากิจการ SMEs ด้านการจัดการสาขาต่าง ๆ
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์รวมทั้งการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า

- การส่งเสริมด้านการตลาด
- การส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีรวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร
- การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจขนาดต่าง ๆ
- การส่งเสริมการรวมกลุ่มของ SMEs
- การพัฒนาส่งเสริมองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสนับสนุน SMEs
- การจัดตั้งอำนาจความสะดวกพื้นฐาน
- การให้สิทธิประโยชน์แก่ SMEs เพื่อขจัดความเสียเปรียบ
- การส่งเสริมอนุรักษ์พลังงานสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย
- การปรับปรุง แก้ไข กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค
- การส่งเสริมด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น
- เรื่องอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการก่อตั้งการขยายกิจการ SMEs ให้สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้

5. หน่วยงานปฏิบัติการต้องดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs ในส่วนที่เกี่ยวข้องและต้องรายงานผลการดำเนินการต่อคณะกรรมการส่งเสริม SMEs อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. หน่วยงานปฏิบัติการต้องจัดทำข้อมูล SMEs ที่เกี่ยวข้อง (ตามที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนด) เพื่อเผยแพร่และส่งให้สำนักงานส่งเสริม SMEs ประกอบการจัดทำนโยบายและแผน

5. SMEs และองค์กรเอกชนมีหน้าที่ต้องรายงานข้อมูลตามที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนดทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการจัดทำนโยบายและแผน (ถ้าไม่รายงานข้อมูลอาจจะถูกตัดสิทธิการได้รับสิทธิและประโยชน์จากการส่งเสริมของรัฐ)

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

(สยามจดหมายเหตุ, 2545 : 146-147) การไหลออกของเงินทุนและดุลการชำระเงินที่ขาดดุล ทั้งนี้การไหลออกของเงินทุนน่าที่จะยังคงมีอย่างต่อเนื่องในช่วงที่เหลือของปี 2543 และในปี 2544 อันเป็นผลจาก

1. การที่ผลต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยในและต่างประเทศที่น่าจะยังคงอยู่ในระดับที่สูง เนื่องจากการดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำในประเทศเพื่อช่วยปรับระดับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ

2. การชำระหนี้ต่างประเทศ โดยยอดหนี้คงค้างของภาคเอกชนยังคงสูงถึงกว่า 4.8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่การชำระหนี้ค้ำของกองทุนเงินกู้ระหว่างประเทศ (IMF) โดยธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2544 ก็คาดว่าจะเท่ากับราว 3.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ในขณะเดียวกันฐานะทางการเงินดุลบัญชีเดินสะพัดที่ลดลงน่าจะส่งผลกระทบต่อตัวแปรต่อไปนี้คือ

1) ดุลการชำระเงินซึ่งคาดว่าจะขาดดุลในปี 2543 ประมาณ 2.2 - 2.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่อาจจะขาดดุลในปี 2544 อีกประมาณ 1 - 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

2) ฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศที่คาดว่าจะลดลงตามการขาดดุลการชำระเงินดังกล่าว

3) ปริมาณสภาพคล่องส่วนเกินในระบบสถาบันการเงิน ที่คงจะลดลงตามฐานะการขาดดุลการชำระเงินเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสภาพคล่องส่วนเกินดังกล่าวยังคงมีอยู่มากถึงราว 5 แสนล้านบาท ก็น่าที่จะสามารถรองรับการขาดดุลการชำระเงินทั้งในปี 2543 และ 2544 ได้ โดยไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินภายในประเทศ

การขาดดุลการชำระเงินและการลดลงของระดับทุนสำรองระหว่างประเทศดังกล่าวจะทำให้ค่าเงินบาทตกอยู่ภายใต้แรงกดดัน รวมทั้งมีความผันผวนได้ ทั้งนี้สถานการณ์ของค่าเงินบาทโดยเฉลี่ยแล้วเงินบาทอาจจะมีค่าเฉลี่ยที่ 43.50 บาท/ดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่อาจมีความผันผวนหากเป็นบางช่วงตามปัจจัยที่กระทบ เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศและการเคลื่อนไหวของค่าเงินในตลาดภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ โดยในช่วงการผันผวนดังกล่าวค่าเงินบาทก็อาจจะหลุดออกจากกรอบ 44 - 45 บาทได้ อย่างไรก็ตามคาดว่าธนาคารแห่งประเทศไทย คงจะเข้ามาดูแลเสถียรภาพของค่าเงินบาทเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ค่าเงินบาทมีความผันผวนมากจนอาจเป็นผลลบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศได้

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

(วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2545 : 57 - 66) การที่คนเราอยู่ดีมีสุขได้นั้น นอกจากจำเป็นต้องมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้พอเพียงกับการดำรงชีพแล้วยังต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี นับตั้งแต่การมีที่อยู่อาศัย มีสาธารณูปโภคพอเพียง มีความปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีพด้วย

ความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นความผูกพันที่มีมาตั้งแต่ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ระหว่าง “คน กับดิน น้ำ อากาศและป่าไม้” เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่อย่างเป็นระบบ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งผลิตปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคน ได้แก่

“ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค” ความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติกับสิ่งมีชีวิต จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระบบนิเวศน์ หากระบบนิเวศน์ถูกทำลายหรือไม่สมดุล ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็จะเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ไปทั้งระบบด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น “คนใช้สารเคมีอันตราย เกิดสารตกค้างในผลผลิตที่ใช้เป็นอาหาร ดินเสีย น้ำเสีย อากาศเสีย สัตว์น้ำสูญพันธุ์ ต้นไม้ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ป่าถูกทำลาย ไม่มีต้นไม้ฟอกอากาศบริสุทธิ์ ไม่มีป่าดูดซับน้ำ ดูดความชื้น ฝนแล้ง ป่าแห้งแล้ง เกิดไฟป่า สัตว์ป่า ไม้ป่าสูญพันธุ์ น้ำป่าไหลหลากท่วมที่ดินทำกิน ผู้คนอดอยาก” ซึ่งผลกระทบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ระมัดระวังดังกล่าว กำลังเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในทั่วทุกภูมิภาคของโลก

ดังนั้น ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคนนั้น จำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกให้ทุกส่วนในสังคมมีการประสานร่วมมือและร่วมทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวคนให้อยู่ในสถานะที่ดี คนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และมีคุณภาพ ขณะเดียวกันควรร่วมกันขยายผล “ความอยู่ดีมีสุข” ให้บังเกิดขึ้นกับกลุ่มทั้งในเขตเมือง และชนบททั่วประเทศด้วยการร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545 : 5) ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พบว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนโดยรวมทั่วประเทศในปี 2544 เพิ่มขึ้นจากปี 2543 เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 0.3) โดยที่ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6.6 ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการทำเกษตร และเงินที่ได้รับการช่วยเหลือ ส่วนครัวเรือนในภาคเหนือมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.2 ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการประกอบธุรกิจไม่ใช้การเกษตร และรายได้จากค่าแรงและเงินเดือนขณะที่ครัวเรือนในภาคกลางและภาคใต้ รวมทั้งกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ มีรายได้ลดลงประมาณร้อยละ 2 - 4 ในด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือนนั้น พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.8 โดยที่ครัวเรือนในทุกภาคมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ยกเว้นครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ ที่มีการใช้จ่ายลดลงในอัตราร้อยละ 3.7 ครัวเรือนในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอยู่ระหว่างร้อยละ 3 - 5 ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร และค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน ส่วนครัวเรือนในภาคเหนือใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

สำหรับหนี้สินของครัวเรือนโดยรวมทั่วประเทศลดลงเพียงร้อยละ 0.2 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง มีหนี้สินต่อครัวเรือนลดลงร้อยละ 9 - 10 ในขณะที่ครัวเรือน

ในกรุงเทพฯ และ 3 จังหวัด และครัวเรือนในภาคเหนือมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 และ 13.8 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนในภาคใต้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

สำหรับหนี้สินของครัวเรือนนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะครัวเรือนคนงานเกษตร มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มอื่น ๆ

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

(วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2545 : 40 – 41) ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจคนจนในชนบทได้มีส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.3 ในปี 2541 และ 19.1 ในปี 2543 หรือเท่ากับ 8.16 ล้านคน ขณะที่คนจนในเมืองกลับมีส่วนลดลงเหลือร้อยละ 1.5 ในช่วงระยะเดียวกัน

สำหรับสาเหตุที่คนจนในชนบทเพิ่มขึ้นหลังวิกฤตนั้น น่าจะมาจากปัจจัยของคนตกงานที่มีเพิ่มมากขึ้นและคนเหล่านี้ได้อพยพโยกย้ายกลับไปสู่ภูมิลำเนาเดิม ทำให้ครัวเรือนในชนบทต้องรับภาระในการเลี้ยงดูมากขึ้นประกอบกับการไม่มีแหล่งงานในชนบทรองรับที่เพียงพอ และภาวะการผลิตการเกษตรซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญของคนชนบท ต้องประสบกับปัญหาการผลิตหรือภาวะราคาสินค้าตกต่ำ ทำให้ภาคชนบทมีรายได้ลดน้อยลง ส่งผลให้จำนวนคนจนในชนบทเพิ่มมากขึ้น มีประชากรมากขึ้น กิจกรรมกองทุนหมู่บ้านทุกฝ่ายควรต้องตระหนักให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของเป้าหมาย “การสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชน ภายในโครงการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งในด้านมิติ ด้านศักยภาพ การริเริ่มและขยายผลผลิตภายในชุมชน มิติด้านความสามารถบริการจัดการด้วยตัวเอง และการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้ ก่อนการกระจายผลผลิตสู่ภายนอกหรือประชาคมโลก

การผลิตเพื่อศักยภาพการพึ่งพาตนเอง” ให้มั่นคงเข้มแข็ง และพอเพียงสำหรับชุมชนเสียก่อนอาจกลายเป็นการหักมุมหมุนกลับไปหาสภาวะการพัฒนาที่ล้มเหลวแบบเดิมได้ในทางปฏิบัติ

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

(มติชน, 2545 : 10) วิถีชีวิตของเด็กไทยยุคใหม่ “เจนเนอเรชันเอ็กซ์” มุ่งเน้นค่านิยมเลือกเป้าหมายของชีวิต คือการได้ประสบความสำเร็จในชีวิต ความมั่นคงของครอบครัว ชีวิตที่สุขสบายเป็นอันดับแรก ๆ ขณะที่เลือกในการเสียดุล การทำบุญสะสมเพื่อชีวิตหน้า หรือความมั่นคงของชาติไว้ในอันดับท้าย ๆ ส่วนค่านิยมเรื่องชีวิตแต่งงานที่มีความสุข มีรายได้ดี มีอาชีพก้าวหน้า ให้เวลากับครอบครัวเป็น “สิ่งสำคัญในชีวิต” ในทางกลับกันค่านิยมที่ว่าได้ทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม หรือเรื่องศาสนา กลายเป็นค่านิยมอันดับสุดท้ายของเด็กไทยยุคนี้

ตารางที่ 4.3 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันอาจสรุปเปรียบเทียบ (วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544 : 5 – 12) ได้ดังนี้

สังคมประเพณี	สังคมสมัยใหม่ / ยุคโลกาภิวัตน์
1. สังคมเกษตรกรรม	สังคมที่มุ่งพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม
2. วัฒนธรรมพุทธ (ไม่โลก ไม่สะสม)	ทุนนิยม (ใช้เงินและสะสม)
3. วัฒนธรรมชุมชน	ก้าวสู่ชีวิตแบบเมือง
4. ฮีตสิบสอง คองสิบสี่	กฎหมาย
5. ครอบครัวยุคเครือญาติ	ปัจเจกนิยม
6. โกลัทธิชนรรมชาติ	มุ่งมั่นเอาชนะธรรมชาติ
7. ระบบอุปถัมภ์	การพยายามพัฒนาเข้าสู่ประชาธิปไตย

ข้อคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก

ปัจจุบัน เป็นยุคโลกาภิวัตน์หรือโลกาภิวัตน์ (Globalization) การแผ่ขยายของวัฒนธรรมจากศูนย์กลางที่สำคัญหลายแห่ง ทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย เข้าสู่ประเทศไทยนั้นเป็นไปรวดเร็วยิ่งผ่านสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของไทยที่เปิดกว้างยอมรับการติดต่อสื่อสารกับวัฒนธรรมอื่น ๆ เสมอมา สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความห่วงใย การคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก รัฐบาลไทยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยมากกว่าสี่ห้าทศวรรษแล้ว มีการตั้งสภาวัฒนธรรมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อมาในสมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็มีการตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นต้น ในปีนี้เอง (พ.ศ. 2537) ก็มีโครงการส่งเสริมรณรงค์รักษาวัฒนธรรมไทยมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนช่วยกันรักษาวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติ ซึ่งในทัศนะของผู้รณรงค์ ได้แก่ ประเพณีต่าง ๆ ศิลป (แบบไทยเดิม) และค่านิยมที่ดี เช่น ความมีน้ำใจ (ไม่พูดถึงการขบถนการพนัน คี๋มสุรา และค่าน้ำพริกและลายแม่น้ำในการจัดงานบวช งานแต่งงาน ซึ่งดูเหมือนเป็นมรดกของวัฒนธรรมไทยเช่นกัน)

สภาพปัญหาของโลกในทุกวันนี้ นับตั้งแต่สภาพมลภาวะต่าง ๆ ปัญหานิวเคลียร์ ปัญหาการกระจายตัวของความมั่งคั่ง และปัญหาความยากจนเสื่อมโทรมที่กระจายไปทั่ว ความออคอยการแพร่ระบาดของโรคร้าย การใช้สารเสพติด ปัญหาความรุนแรงในเมืองสงครามระหว่างเชื้อชาติและชุมชนต่าง ๆ ส่วนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาหลายด้านหลายประการของอารยธรรมโลกในกระแสโลกาภิวัตน์ การที่สังคมไทยเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต หรือวัฒนธรรมไทยใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและสามารถ

พึ่งตนเองได้ตามคติทางพุทธศาสนา แทนการล่องลอยไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมโลกโดยไร้ทิศทางของตนเอง อาจเป็นทางออกที่เป็นบทเรียนแก่สังคมอื่น ๆ ได้

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนราชนิกุล 3

เดิมชุมชนราชนิกุล 3 เป็นพื้นที่ป่าละเมาะและทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เป็นที่ดินของกรมศาสนา เรียกว่า ซอยโรงโค เนื่องจากชาวบ้านได้นำวัวมาเลี้ยงบริเวณนี้ ทางทิศเหนือของชุมชนมีคูเมืองเก่า เป็นหลักฐานที่แสดงถึงร่องรอยของเขตเมืองเดิม มีชื่อเรียกว่า สาคเรศบุรารักษ์ คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนราชนิกุล 3 มาจากอำเภอรอบนอกของจังหวัดนครราชสีมา เช่น มาจากอำเภอโนนสูง อำเภอโชคชัย อำเภอสูงเนิน อำเภอสีคิ้ว อำเภอพิมาย และจังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในลักษณะครอบครัวซึ่งจะชักนำกันเข้ามาอยู่ในชุมชน

การขยายตัวของชุมชนสืบเนื่องมาจากการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น มีประชาชนได้มาเช่าที่กรมศาสนาเพื่อประกอบอาชีพเมื่อปี พ.ศ. 2526 เทศบาลนครราชสีมาสมัยนั้นได้เข้ามาสำรวจจัดตั้งชุมชน

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ทำเลที่ตั้ง ตั้งอยู่ถนนราชนิกุล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ตามแผนที่มีพื้นที่ 17 ไร่ อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตลาดเทศบาล 5
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนเบญจรงค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ชุมชนราชนิกุล 2
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ถนน ไชยณรงค์

สภาพที่ดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการสร้างที่อยู่อาศัยในสภาพที่แออัด ไม่เป็นระเบียบ ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ ถนนในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต กว้าง 1.50 – 2.00 เมตร มีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้อต่อความสะดวกสบายของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน 224 ครัวเรือน มีน้ำประปาใช้ 219 ครัวเรือน

ลักษณะประชากร

ชุมชนราชนิกุล 3 มี 224 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,109 คน ชาย 465 คน หญิง 644 คน

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	465	41.92
- หญิง	644	58.07
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	26	2.34
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	55	4.95
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	48	4.32
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	67	6.04
15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	410	36.97
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	421	37.96
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	47	4.23
60 ปี 1 วันขึ้นไป	35	3.15

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

อาชีพหลักของประชาชนในชุมชนราชนิกุล 3 ส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้าง 104 ครอบครัว อาชีพค้าขาย 95 ครอบครัว อาชีพรับราชการ 23 ครอบครัว ชุมชนราชนิกุล 3 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจโดยรวมประชาชนในชุมชนราชนิกุล 3 มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว 20,000 บาทต่อปีขึ้นไป

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม

วัดศาลาทอง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นวัดที่ประชาชนในชุมชนราชนิกุล 3 นิยมไปทำบุญซึ่งเป็นศูนย์รวมและเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจของประชาชนชุมชนราชนิกุล 3 และชุมชนใกล้เคียง

ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาโคราช ซึ่งเป็นภาษาพื้นบ้านในการสื่อสาร ประเพณีสำคัญ ๆ ที่ชาวชุมชนราชนิกุล 3 ได้จัดงานสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

- งานวันขึ้นปีใหม่
- งานประเพณีแห่เทียนพรรษา
- งานทอดกฐินสามัคคี

- งานวันมาฆบูชา
- งานประเพณีสงกรานต์
- งานวันวิสาขบูชา
- งานประเพณีลอยกระทง

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการของกองทุนหมู่บ้านชุมชนราชนิกุล 3 โดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและ
แนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า ของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

2.1.1.1 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
แห่งชาติจากการสัมมนาและเปิดเวทีชาวบ้านในชุมชน พบว่า ประชาชนในชุมชนราชนิกุล 3
โดยรวมมีความรู้เกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งการที่ประชาชนใน
หมู่บ้านมีความรู้เนื่องจากได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และ
เจ้าหน้าที่จากอำเภอเมืองนครราชสีมา เป็นผู้ให้ความรู้และคำแนะนำ

2.1.1.2 เงิน 1 ล้านบาท ในความคิดของประชาชนในชุมชนราชนิกุล 3 หมายถึง
กองทุนที่รัฐบาลจัดสรร ให้ชาวบ้านในชุมชนที่ยากจน ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพได้นำมา
ใช้ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว และยังช่วยป้องกันไม่ให้สมาชิกในชุมชน
ไปหางานทำต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อถึงกำหนดระยะเวลาตามสัญญาที่กำหนดจะต้องนำเงินคืนพร้อม
ดอกเบี้ยส่งคืนกองทุน

2.1.1.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน มีส่วนช่วยในการเตรียมความพร้อมของชุมชน
และการจัดประชุมเพื่อกำหนดวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนชุมชนราชนิกุล 3

2.1.1.4 เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้กู้ชำระเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยทุกราย เนื่องจากกองทุน
หมู่บ้านเปิดรับชำระทุกวัน

2.1.1.5 ผู้สมัครขอกู้ มีสมาชิกกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 จำนวน 133 ราย ได้รับ
การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ 105 ราย

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

2.1.2.1 กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 พบว่า

จุดเด่น - พิจารณาจากการช่วยเหลืองานในชุมชนและความ
สามารถในการประกอบอาชีพเดิม

จุดด้อย - 1 ครอบครัวสามารถกู้ได้มากกว่า 1 คน เช่น ถ้า 1 ครอบครัวมีสมาชิกกองทุน 2 คน ก็สามารถกู้ได้ทั้ง 2 คน

- กรรมการมีสิทธิ์ในการขอกู้มากกว่าสมาชิก

2.1.2.2 กระบวนการทำบัญชีของกองทุนชุมชนราชนิฤต 3 พบว่า การทำบัญชีของกองทุนมีความละเอียด คณะกรรมการไม่สามารถที่จะทำได้ ต้องจัดจ้างบุคคลภายนอกให้มาทำบัญชีให้

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

2.1.3.1 ผลโดยตรง พบว่าจากการเก็บข้อมูลตามแบบ รายงานต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร และการให้ข้อมูลก็เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือบิดเบือนจากความจริง

2.1.3.2 ผลกระทบโดยตรง พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีความเที่ยงตรง

2.1.3.3 ผลกระทบทางอ้อม พบว่า ทำให้การที่ภาครัฐจะนำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เพื่อการพัฒนาต่อไปนั้น ไม่สามารถทำได้ เพราะข้อมูลที่ได้มีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B หน่วยระบบ B คือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย พบว่า

2.2.1 ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

2.2.1.1 ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ดูแลราย ผู้ดูแลรายทั้งหมดที่ดูแลไปพัฒนาอาชีพจะมีประสิทธิภาพและความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้นเป็นอย่างดี

2.2.1.2 รายได้เฉลี่ยของครอบครัวของชุมชนราชนิฤต 3 ประมาณ 20,000 บาท / ครอบครัว / ปี

2.2.1.3 ผู้ขอู้ส่วนใหญ่จ่ายเงิน ไปประกอบอาชีพค้าขายและบริการ ตามลำดับ

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.2.1 จำนวนเงินจากการให้กู้กองทุนชุมชนราชนิฤต 3 ปัจจุบันมีผู้กู้จำนวน 105 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 1,211,000 บาท ซึ่งผู้กู้ส่วนใหญ่จะนำไปเพื่อพัฒนาอาชีพและขยายกิจการ จากการสัมภาษณ์และติดตามผลของผู้ทำสารนิพนธ์ พบว่าส่วนใหญ่จะนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง

2.2.2.2 เทคนิคการบริหารเงินของผู้ดูแลราย ผู้ดูแลรายเงินกองทุนชุมชนราชนิฤต 3 แบ่งเงินเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ซื้สินค้า วัสดุต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 ค่อดีมขยายกิจการ

ส่วนที่ 3 เก็บไว้เวลาฉุกเฉิน

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.3.1 การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้ดูแลราย พบว่า การทำกิจการยังขาดความรู้และประสบการณ์ในบางเรื่อง เนื่องจากประชาชนในชุมชนมีการลองผิดลองถูก ทำให้สิ้นเปลืองทุนที่ลงไป

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.4.1 ผลโดยตรง เมื่อผู้กู้เงินที่กู้ไปทำกิจการของผู้กู้

เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว เนื่องจากกู้ไปขยายกิจการ เมื่อขยายกิจการได้ รายได้ก็จะเพิ่มตาม

สมาชิกในครอบครัวมีงานทำ เนื่องจากช่วยเหลือกันในกลุ่ม

2.2.4.2 ผลกระทบโดยตรง เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น

2.2.4.3 ผลกระทบโดยอ้อม ประชาชนในชุมชนมีงานทำไม่ต้องไปหางานทำที่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพ ค้าขายและบริการ สรุปได้ดังนี้

3.1 อาชีพค้าขายปัจจัยนำเข้าที่ดีที่สุด ได้แก่ สินค้า และวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร กระบวนการที่ดี ได้แก่ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริการ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ความสะอาดของสินค้า และคุณภาพของสินค้าที่จัดจำหน่าย

3.2 บริการ ปัจจัยนำเข้าที่ดีที่สุด ได้แก่ ความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ กระบวนการที่ดี ได้แก่ การบริการ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ประสิทธิภาพและคุณภาพของการบริการ

4. สรุปบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

4.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติทั้ง 5 ข้อ พบว่า

4.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า การมีกองทุนทำให้มีเงินหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ กองทุนชุมชนราชินี 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการจัดประชุมขึ้นเพื่อกำหนดวิธีคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2544 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 157 คน รวมจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 224 ครัวเรือน และได้ทำการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนชุมชนราชินี 3 ตำบล ทั้งหมด 15 คน ซึ่ง

ทางกองทุนชุมชนราชานิถุล 3 ได้ยื่นขอขึ้นทะเบียนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งได้รับโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารออมสินสาขานนจอมพล เลขที่บัญชี 06-4317-20-056453-6 จำนวน 1,000,000 บาท เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ดังนั้นเมื่อกองทุนชุมชนราชานิถุล 3 ได้รับการอนุมัติให้ตั้งกองทุนและได้รับการจัดสรรเงินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งทางกองทุนชุมชนราชานิถุล 3 ได้จัดสรรเงินและปล่อยกู้สำหรับสมาชิกในชุมชนราชานิถุล 3 ที่เสนอโครงการขอกู้ โดยพิจารณาตามระเบียบของกองทุนเป็นหลัก ทางคณะกรรมการกองทุนได้พิจารณาอนุมัติผู้กู้แล้ว เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบันเป็นจำนวนทั้งหมด 105 ราย เป็นจำนวนเงิน 1,211,000 บาท

ตารางที่ 2 ประเภทของผู้กู้

ลำดับ	ประเภทการกู้ยืม	จำนวนผู้กู้ (คน)	จำนวนเงิน (บาท)
1	พัฒนาอาชีพ	105	1,211,000
2	สร้างงาน	-	-
3	สร้างรายได้ / เพิ่มรายได้	-	-
4	ลดรายจ่าย	-	-
5	กู้ฉุกเฉิน	-	-
รวม		105	1,211,000

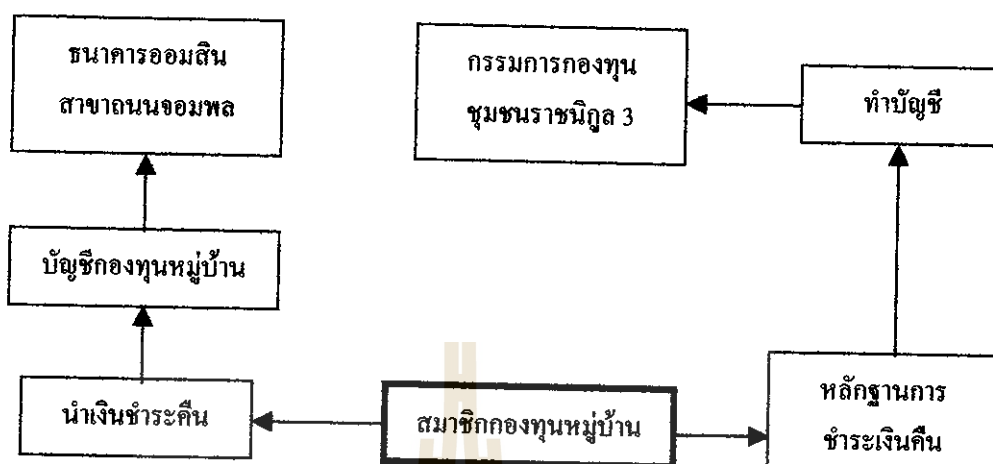
4.1.2 ระบบบริหารกองทุน

กองทุนชุมชนราชานิถุล 3 ได้มีการเปิดเวทีประชาคม เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม 157 คราวเรือน ก่อนที่จะมีการคัดเลือกที่ประชุมได้กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนฯ ดังนี้

1. เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเสมือนไร้ความสามารถ

5. ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
 6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก
 7. ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
 8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20(3) และ (4) ในการเลือกนั้น ชาวบ้านเสนอรายชื่อผู้ที่ตนเห็นว่าเหมาะสม โดยที่ผู้ถูกเสนอชื่อมีความสมัครใจที่จะทำงาน เมื่อได้รายชื่อครบตามจำนวนที่กำหนด ก็จะถามผู้เข้าร่วมประชุมว่าเห็นชอบหรือไม่ โดยใช้การยกมือเป็นมติ จึงได้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คน เนื่องจากจำนวนชาวบ้านที่จะทำงานให้ส่วนรวมและความพร้อมมีไม่มาก และเป็นจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนชาวบ้านในหมู่บ้าน
- คณะกรรมการกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 จะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่สำหรับคณะกรรมการแรกเริ่มจะมีวาระในการดำรงตำแหน่งเพียง 1 ปี แล้วจะมีการจับฉลากออกครั้งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการฯ ทั้งหมด
- การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านได้มีการจัดทำโดยคณะกรรมการเป็นผู้ร่างระเบียบโดยยึดระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นหลัก
- กองทุนชุมชนราชนิกุล 3 ได้จัดเวทีชาวบ้านเพื่อเลือกคณะกรรมการกองทุน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2544 และบันทึกแบบ กทบ.1 แล้วให้คณะกรรมการกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 และที่ปรึกษากองทุน ยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนฯ ตามแบบ กทบ.2 ต่อธนาคารออมสิน พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบ ข้อบังคับกองทุน จากนั้นเปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน

ขั้นตอนการชำระเงินยืมสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

4.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า ในการจัดทำคำขอขึ้นทะเบียน ทำให้รู้ว่าการจะทำอะไรต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำกองทุนหมู่บ้านจะต้องมีคณะกรรมการที่พร้อมจะทำงาน มีระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินงานของกองทุนฯ ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะช่วยบริหารงานกองทุน มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี โดยวิทยากรจากหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือและแนะนำ

การดำเนินการให้กู้ของกองทุนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีปัญหา หรือมีปัญหาที่มีแนวทางในการแก้ไข และถ้าผู้กู้มีผู้มาแนะนำแนวทางในการทำธุรกิจอย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้ประสบความสำเร็จ เมื่อมีการตรวจสอบการทำงานก็จะรู้ว่าสิ่งที่ทำไปแล้วนั้นมีปัญหาอะไรบ้างจะได้หาแนวทางในการแก้ไข

เมื่อมีกองทุนมีการแจ้งผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบ ก็จะทำให้สมาชิกได้รู้ว่าตอนนี้กองทุนเป็นอย่างไร ดำเนินงานได้ผลดีหรือไม่ และผลประโยชน์ที่ได้ก็นำมาช่วยพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

4.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า ก่อนที่โครงการกองทุนหมู่บ้านจะเริ่มดำเนินการ ประชาชนในชุมชนราชันภู 3 ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเนื่องจากการติดตามข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ

การเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

- สร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ในการเป็นเจ้าของกองทุนที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการ โดยประชาชนเพื่อประชาชนของหมู่บ้าน

- สร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบนโยบาย กลไกและแนวทางการบริหารจัดการกองทุนของตนเอง

- สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการ และบริหารจัดการกองทุน เริ่มจากร่วมรับรู้ ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

2. เลือกสรรคนดีเป็นกรรมการกองทุน

- จัดเวทีชาวบ้าน เพื่อเลือกสรรคณะกรรมการ
- ร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง
- เลือกคณะกรรมการกองทุน ในช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด
- เลือกคนดีมีความรู้ ประสบการณ์ อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม

3. จัดทำระเบียบข้อบังคับ

- คณะกรรมการกองทุนและชาวบ้านร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน

4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น การรับสมาชิก การระดมทุน การจัดทำระบบบัญชี การจัดระบบตรวจสอบ การมอบหมายภารกิจ ความรับผิดชอบของกรรมการ ฯลฯ

5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล

- การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน
- การประเมินความพร้อม
- รับเงินจัดสรร

4.1.5 ประชาชนมีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

สมาชิกกองทุน ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี และเยาวชนมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับบัณฑิตกองทุนชุมชน ดังนี้

- การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนชุมชน
- จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนชุมชนราชนิกุล 3
- จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนระดับตำบล
- แผนแม่บทชุมชน

กลุ่มคนผู้เข้าร่วม มีทั้งกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ในการเข้าร่วมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละคนแต่ละกลุ่ม ผู้เข้าร่วม

การสร้างเครือข่ายได้เรียนรู้ปัญหาของแต่ละคน แต่ละกลุ่มที่คนไม่เคยพบมาก่อนก็ได้รู้แนวทางในการแก้ปัญหา และหากในกลุ่มมีปัญหา ก็จะได้ออกมาช่วยกันแก้ไข

สำหรับปัญหาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ คือ บางคนมีความคิดดีแต่ไม่มีความกล้าที่จะแสดงออกหรือบางคนไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร และบัณฑิตยังไม่มีประสบการณ์ในการกระตุ้นให้กลุ่มคนต่าง ๆ แสดงความคิดเห็น

สมาชิกผู้กู้เงินไปใช้ตามโครงการที่ขอกู้ แม้บางรายจะได้รับผลตอบแทนก่อนถึงกำหนดชำระ ก็จะนำเงินนั้นมาหมุนก่อนที่จะนำไปชำระคืน

4.2 ปัจจัยด้านบวกและลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ปัจจัยด้านบวก

- มีโครงการของรัฐที่จะช่วยพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกในชุมชน
- มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้ประชาชนในชุมชนทราบ
- มีแหล่งเงินทุนในชุมชนเกิดขึ้นหลายกองทุน
- มีการกำหนดการจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนไว้อย่างชัดเจน
- ผู้กู้ส่วนใหญ่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์

ปัจจัยด้านลบ

- การสื่อสารยังไม่สะดวก
- คณะกรรมการยังขาดประสบการณ์ในการทำงานที่เป็นระบบ
- ขาดความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำงาน
- ไม่มีผู้ช่วยหาตลาดในการผลิตให้กับผู้กู้
- ขาดการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

4.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุนให้กับกองทุนชุมชนราชนิถุล 3 มีดังนี้

4.3.1 การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนชุมชนราชนิถุล 3 เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบสัมพันธ์กับคนภายนอก คือ เป็นการเรียนรู้จากการประสานสัมพันธ์ในการจัดเวทีชาวบ้าน วิเคราะห์ปัญหา แลกเปลี่ยนความรู้กันของคณะกรรมการกองทุนที่จัดตั้งกองทุนชุมชนเมืองและได้รับการโอนเงินเรียบร้อยแล้วกับชุมชนที่ยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือยังไม่ได้รับการโอนเงิน

4.3.2 จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนชุมชนราชนิกุล 3 เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบดั้งเดิม มีการบอกเล่าประสบการณ์ที่ตนได้นำเงินกู้จากกองทุนชุมชนไปทำโครงการว่าเป็นอย่างไ ประสบปัญหาอะไรบ้าง มีแนวทางแก้ไขอย่างไร

4.3.3 จัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและแบบสัมพันธ์กับคนภายนอก มีการเล่าถึงประสบการณ์ที่ตนนำเงินกู้ไปใช้ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหาและแนวทางแก้ไขระหว่างชุมชน

4.3.4 แผนแม่บทชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบสัมพันธ์กับคนภายนอก เป็นการแลกเปลี่ยนถึงความคิดเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและ โครงสร้างพื้นฐานที่เคยมีในอดีต ปัจจุบัน และความฝันหรือสิ่งที่อยากให้เกิดในอนาคต

4.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

4.4.1 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนชุมชนราชนิกุล 3 ที่กำหนดโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนราชนิกุล 3 ตามทัศนะของประชาชนในชุมชน ปราบกภูผล (บร.2, 7) ดังนี้ ชุมชนราชนิกุล 3 มีความเข้มแข็งปานกลาง

1. ความสามัคคีมีความสามัคคีปานกลาง เมื่อมีการประชุมหรือทำกิจกรรมสมาชิกในชุมชนจะให้ความสนใจ
2. ความซื่อสัตย์ มีความซื่อสัตย์ปานกลาง จากการชำระเงินที่กู้จากกองทุนจะชำระเงินตามกำหนด มีบางรายที่ชำระเงินช้ากว่ากำหนด
3. ชุมชนยกย่องคนทำความดีปานกลาง เพราะถ้าความดีนั้นปรากฏเป็นรูปธรรม แต่ถ้าความดีนั้นเป็นนามธรรมอาจจะได้รับการยกย่องบ้างหรืออาจจะไม่มีเลยก็ได้
4. สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปานกลาง ส่วนมากจะมีการช่วยเหลือกันเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ
5. สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติมได้ปีละ 2 ครั้ง โดยเฉพาะผู้ที่สนใจในการหาความรู้เพิ่มเติม
6. สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ 224 ครัวเรือน
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นพร้อมหน้ารักใคร่ป้องกันกันปานกลาง 224 ครัวเรือน ครัวเรือนบางครอบครัวหัวหน้าครอบครัวไปทำงานต่างถิ่น หรือ สมาชิกในครอบครัวไปศึกษาและทำงานต่างถิ่น
8. ในหมู่บ้านมีการรวมตัวหรือจัดตั้งองค์กรประชาชนจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่
 - 1) กองทุนชุมชนราชนิกุล 3

- 2) กลุ่มอาสาสมัคร (อสม.)
- 3) กลุ่มแม่บ้าน
- 4) กลุ่มสตรีอาสา
- 5) กลุ่มเงินฝากออมทรัพย์สัจจะ

9. ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็น โดยการประชุมหรือเสวนาปานกลาง เพราะเมื่อมีการนัดประชุมสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ

10. ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ

11. ในชุมชนผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม ไม่เน่ใจ เนื่องจากยังไม่มีผลงานที่ปรากฏว่านั้นมีความยุติธรรมหรือมีคุณธรรมให้เห็นชัดเจน

12. ในชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชนได้โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน ใช้ เพราะเมื่อเกิดปัญหาก็จะแก้ปัญหาและปรึกษากัน

4.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนราชนิกุล 3 ในทัศนะของประชาชนในหมู่บ้าน พบว่ามีความเข้มแข็งปานกลาง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุป

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา ชุมชนราชนิถูล 3 เป็นระยะเวลา 10 เดือน ทำให้ทราบถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ คือ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการ และกระบวนการบริหารจัดการกองทุน ทำให้ทราบถึงข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชน ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับประเทศ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โดยมีการกำหนดขั้นตอนการประเมินโครงการ ดังนี้ มีการกำหนดขอบเขตของการประเมิน คือ กรณีศึกษาชุมชนราชนิถูล 3 มีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน และมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม (แบบ บร. 1 – 12) การศึกษาจากข้อมูลมือสอง การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน เป็นต้น จากนั้นก็มีการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจึงมีการนำเสนอผลการประเมินโครงการ

กองทุนชุมชนราชนิถูล 3 ที่เกิดจากความตั้งใจของรัฐและประชาชน ได้มีการจัดประชุมขึ้นเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนชุมชนราชนิถูล 3 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ได้ทำการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด 15 คน เป็นชาย 8 คน หญิง 7 คน โดยได้ยื่นขอขึ้นทะเบียนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งขณะนี้ได้รับโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารออมสินสาขาถนนจอมพล เลขที่บัญชี 06-4317-20-056453-6 จำนวนเงิน 1,000,000 บาท เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2544 และปัจจุบันได้พิจารณาอนุมัติให้เงินแก่ผู้กู้จำนวน 105 ราย เป็นจำนวนเงิน 1,211,000 บาท เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2545 เริ่มพิจารณาเงินกู้เป็นงวดแรก โดยผู้กู้ส่วนใหญ่ นำเงินไปดำเนินการพัฒนาอาชีพ เช่น อาชีพค้าขายและอาชีพการบริการ

2. อภิปรายผล

2.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนชุมชนราชินิกุล 3 ทั้ง 5 ข้อ พบว่า

2.1.1 การเกิดกองทุน กองทุนชุมชนราชินิกุล 3 เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน โดยมีการดำเนินการกองทุน เพื่อให้เกิดการมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ภายในชุมชน และมีแนวโน้มว่าสมาชิกในชุมชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น

2.1.2 ระบบการบริหารกองทุน กองทุนชุมชนราชินิกุล 3 มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน และมีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างถูกต้อง มีการทำงานเป็นระบบ มีหลักฐานเอกสารต่าง ๆ และมีการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน โดยยึดร่างระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.3 การเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเอง กองทุนชุมชนราชินิกุล 3 เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเกิดความรู้ ความเข้าใจ แต่ยังไม่ถึงขั้นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอกชุมชน ซึ่งได้แก่ หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน

2.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ กองทุนชุมชนราชินิกุล 3 มีการดำเนินการโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมความเข้าใจถึงหลักการสำคัญของกองทุนว่าเงินกองทุนเป็นเงินทุนหมุนเวียนและมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มผลิตเครื่องคัมนวน ไพร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งต้องดำเนินการให้เกิดความยั่งยืน

2.1.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น กองทุนชุมชนราชินิกุล 3 มีความเข้มแข็งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เนื่องจากการสัมพันธภาพประชาชนในชุมชนตาม บร. 2 ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากการติดตามเก็บข้อมูลอยู่เป็นประจำ คือ การเก็บข้อมูลนั้นประชาชนในชุมชนให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยเฉพาะภาวะหนี้สินปัจจุบัน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนและไม่เที่ยงตรง

2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

ปัจจัยด้านบวก

1. การประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้ประชาชนได้รับทราบ รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก โดยมีการจัดประชาคมของประชาชนในชุมชนราชินิกุล 3
2. ด้านการดำเนินงานกองทุนมีการจัดทำบัญชีของกองทุน เพื่อให้ทราบผลของการ

- ดำเนินงานและอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสถาบันการเงินอื่น ๆ
3. ผู้มีส่วนใหญ่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์ ในการขอกู้และเกิดการหมุนเวียนเงินภายในหมู่บ้าน สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับผู้กู้อย่างแท้จริง
 4. คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้ดำเนินงานในการขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน มีหน้าที่บริหารงานกองทุนให้เกิดประสิทธิภาพและการทำงานด้วยความ โปร่งใส ยุติธรรม
 5. มีนักศึกษากองทุนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และการจัดเวที ประชาคมและการจัดเสวนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และประสบการณ์

ปัจจัยด้านลบ

1. คณะกรรมการยังขาดประสบการณ์ ในการทำงานที่เป็นระบบในเรื่องของการ ทำบัญชีคณะกรรมการต้องอบรมหาความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น
2. เงินกองทุนหนึ่งล้านบาทไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกกองทุน เมื่อกู้เงินได้น้อยก็เกิดความคิดที่จะลาออกจากการเป็นสมาชิก และระยะในการชำระหนี้กำหนดให้เพียง 1 ปี
3. กองทุนไม่มีงบประมาณในการบริหารและดำเนินการของกองทุน ในเรื่องของ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กระดาษ ป้ายประชาสัมพันธ์ และค่าถ่ายเอกสาร ซึ่ง บางครั้งต้องใช้ในจำนวนมาก
4. ประชาชนในชุมชนไม่เชื่อมั่นในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน และไม่เห็นประโยชน์ที่จะต้องกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จึงไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก
5. ไม่มีผู้ช่วยหาตลาดในการผลิตให้กับผู้กู้ เมื่อผู้กู้ได้ผลิตสินค้าของตนเองขึ้นมา บางรายหาตลาดไม่ได้ เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ด้านการค้าขายมาก่อน

2.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดการประชุมประชาคมเครือข่ายองค์กรย่อยภายในชุมชน ได้แก่ สมาชิกผู้ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ และเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายองค์กรภายในชุมชนและภายนอกชุมชนต่อไป

2.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

ตัวชี้วัดที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ในทัศนะของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ การมีผู้นำที่ดี มีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ประชาชนในชุมชนมีงานทำ มีอาชีพสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว

ครัวได้ชาวบ้านมีโอกาสหาความรู้เพิ่มอยู่เสมอ มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนและเยาวชน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือการพนัน ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุน

กองทุนควรมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของทุนเป็นระยะ เพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของกองทุน ในด้านการยืดระยะเวลาในการชำระคืนเงินกู้ คุณสมบัติ อัตราดอกเบี้ย การนำดอกผลมาใช้ในการดำเนินการ รวมทั้งมาตรการติดตามเร่งรัดหนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน

1. ควรมีการจัดอบรมและมีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับ การบริหารจัดการกองทุน และการทำบัญชีของกองทุนให้กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อจะได้มีความรู้และความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น
2. มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินของกองทุน ให้แก่สมาชิกภายในชุมชนได้รับทราบ โดยผ่านทางหอกระจายข่าว หรือติดป้ายประกาศอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. ควรมีการสร้างจิตสำนึก สร้างความรับผิดชอบ และสร้างสิ่งจูงใจในการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการโดยรวม เช่น การมีรางวัลให้แก่คณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อเป็นกำลังใจในการทำงานต่อไป
5. ควรมีการเข้าตรวจสอบการดำเนินของกองทุนเป็นระยะ เพื่อให้การดำเนินการของทุนมีความโปร่งใส และเพิ่มความเชื่อมั่นแก่สมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุนชุมชน

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ ด้านการประกอบอาชีพจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้กับผู้กู้
2. คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนร่วมกันตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ภายหลังจากที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ และมีแบบรายงานผลการดำเนินการแก่คณะกรรมการเป็นระยะสามเดือน หกเดือน และหนึ่งปี
3. ควรมีการประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เพื่อปรึกษาและแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

4. ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพภายในชุมชนขึ้น และให้ประชาชนในชุมชนมีการบริหารงานกันเองอย่างถาวร

5. ควรมีการยี่ดระยะเวลาการผ่อนชำระคืนเงินกู้จากระยะเวลาเดิม 1 ปี ไปเป็นระยะเวลา 2 – 3 ปี เพื่อช่วยลดปัญหาการผ่อนชำระคืนเงินกู้ของผู้กู้ให้ลดน้อยลงได้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีบัณฑิตของกองทุนที่ปฏิบัติงานในกองทุนชุมชน

ควรมีการประสานงานระบุมหาบาศและหน้าที่ของบัณฑิตกับกองทุนที่ชัดเจน และควรมีการสำรวจความต้องการของกองทุนแต่ละกองทุนว่าต้องการให้มีการส่งบัณฑิตกองทุนเข้าไปในพื้นที่หรือไม่ คุณสมบัตินักบัณฑิตกองทุนที่ต้องการคือด้านใด และเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นางสาวปรีชาดี อากรปัฐ
เกิดวันที่ 16 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2519

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
มัธยมศึกษาตอนปลาย	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์	2538
ปริญญาตรี	สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	2542

ทุนการศึกษา (ที่ได้รับระหว่างการศึกษา)

ทุนการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระหว่างเดือนธันวาคม 2544 ถึงเดือน กันยายน เป็นระยะเวลา 10 เดือน

บรรณานุกรม

- กานดา ชูเชิด และคณะ. 2545. สภาพแวดล้อมของคนไทย. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ 39. หน้า 57 – 66.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.
- คณะกรรมการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3. 2544. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนชุมชนราชินิกุล 3. นครราชสีมา.
- เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ. 2545. ชุมชนวิทยาการวิจัยชุมชน. สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. นิพนธ์ คันธเสวี และคณะ. 2545. ชุมชนวิทยานิพนธ์. สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. มติชน. 2545. คนรุ่นใหม่. ฉบับประจำวันที 5 สิงหาคม. ฉบับที่ 8914. หน้าที่ 10.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2545. คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ และการประเมินโครงการ. นครราชสีมา.
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และคณะ. 2545. ความยากจน : ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ 39. หน้า 37 – 44.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี. 2544. วัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก. วารสารสุโขทัยธรรมชิราษ (5 - 10). กรุงเทพฯ. สำนักวิชาการกรมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราษ.
- สารสถิติ. 2545. รายได้ ค่าใช้จ่ายและหนี้สินของครัวเรือน. พฤษภาคม. ปีที่ 13. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. หน้า 3 – 4.
- อุดม ชำรัสพันธ์. 2545. ชุมชนวิทยาการประเมินเพื่อพัฒนา. สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.